

Den nya ekonomin

Förord

Sveriges ekonomi är i förändring. Nya varor och tjänster utmanar etablerade branscher och institutioner – och Sverige går mot att bli ett internationaliserat, digitaliserat och individualiserat tjänstesamhälle. Ny information och nya idéer har skapat en ny ekonomi med nya möjligheter.

Men vad händer när individen tar kontrollen över ekonomin, och gränsen mellan arbetstagare och arbetsgivare suddas ut? Hur måste politiken anpassa sig i takt med att delningsekonomin tar över? Vad är egentligen den nya ekonomin?

Detta är vad vi i denna rapport ämnar söka svar på – med inspiration av de individer som i historien har banat vägen för det fria samhället. Genom att tillämpa deras tidlösa tankar i vår egen samtid ser vi till att de även fortsatt förblir relevanta.

Som alltid står konflikten mellan kollektivism och individualism; planekonomi och marknadshushållning; förmynderi och frihet. Som alltid bör vi, alla frihetligt sinnade individer och krafter, tillsammans leda vägen framåt.

*Fria Moderata Studentförbundets presidium,
och redaktör Henrik Hall
Stockholm juli 2016*

Historisk tillbakablick

För att kunna förstå sin samtid – och därigenom vinna makt att förändra den – är det inte sällan klokt att blicka bakåt och söka förstå sin historia. I Sveriges fall, och inom de ramar som är aktuella för denna rapport, finns det företrädesvis en period i historien som är särskilt betydelsefull att blicka tillbaka på.

Senast Sverige genomgick en ekonomisk omställning av den dimension som vi kan förvänta oss att stå inför i dag var under mitten av 1800-talet. Innan dess var Sverige fortfarande ett fattigt jordbrukssamhälle. Av landets 3,5 miljoner invånare fick 80 procent sin försörjning genom jordbruket. Ordet bonde var inte bara en beteckning på en person som bedriver lantbruk – utan en särskilt socioekonomisk och juridisk kategori. Privilegier var ärftliga, och samhällets olika grupper hade inte bara olika möjligheter – utan även olika rättigheter och skyldigheter.

Under den senare hälften av 1800-talet hände någonting. Olika faktorer banade tillsammans väg för en ny ordning. Fabriksskorstenar restes, tåg sattes i rullning och radioapparater började knastra. Sverige industrialiserades, ekonomin växte och arbetsmarknaden förändrades. På hundra år tog landet som vid 1800-talets var ett av Västeuropas fattigaste sin levnadsstandard till oanade höjder. Men vilka var egentligen omständigheterna som gjorde denna utveckling möjlig?

Det finns förstås en rad faktorer som bidrog till Sveriges industrialisering. Den gängse förklaringen lyder att uppfinningen av bland annat spinnmaskinen och ångmaskinen utgjorde startskottet för Storbritanniens industriella revolution – och att det svenska ditot berodde på den ökade efterfrågan av råvaror och jordbruksprodukter som följde därav. De tekniska framstegen som gjordes under denna tid skall inte förminskas – men det finns givetvis en rad andra faktorer att ta i beaktande.

I ett första led kan man konstatera att Sverige hade ett väl utvecklat utbildningsväsende och en relativt välutbildad befolkning under denna tid. Investeringar i infrastruktur, som järnvägar, var även de viktiga då de underlättade transporterna för industrin.

Än viktigare var dock den liberalisering som i flera steg och på olika sätt genomfördes inom politik och ekonomi. Denna fick på sätt och vis sin början redan 1809 efter att Kung Gustav IV Adolf avsattes och landsförvisades, och en ny författning utarbetades. Författningen kombinerade tankar från de franska och amerikanska revolutionerna med erfarenheter från frihetstiden och gav uttryck för nya liberala idéer. Maktodelningsprincipen var central. Kungen hade beslutanderätt i frågor om krig och fred. Lagstiftningsmakten delades av kungen och riksdagen. Beskattningsmakten delegerades till riksdagen. Det fanns två sorters skatter: vanlig inkomstskatt (på jord) som inte fick undanhållas kungen, och avgifter som endast fick beslutas för en period av fem år.

De liberala idéerna företräddes bland annat av A.G. Mömer och A.B. Silfverstolpe. Bara ett år efter att den nya författningen hade trätt i kraft föreslog Mömer och Silfverstolpe att riksdagen skulle göras om till en tvåkammarsriksdag – vilket dock inte blev fallet. Det visade sig att den nya grundlagen i praktiken var lika stabil som den var avsedd att vara. Med tiden implementerades som bekant dock även dessa idéer.

Däremot hände en hel del inom ekonomins område under de kommande åren. De liberala idéerna började vinna mark. Fler och fler inom adeln kom till insikt om att en liberal ekonomi kunde komma att vara dem till gagn. De stora rikedomarna som hade skapats under Storbritanniens industrialisering vittnade om att en liknande utveckling i Sverige var möjlig. Ur detta sprang liberaliseringen av den svenska ekonomin. Skråväsendet avskaffades och näringsfrihet infördes. Skogen privatiserades. Bankväsendet moderniserades, och en aktiebolagslag infördes. Inrikestillarna avskaffades. Förbudet mot handel utanför städerna avskaffades. Tullsänkningar för större delen av utrikeshandeln genomfördes. Kvinnors möjligheter att bedriva näringsverksamhet utvidgades. Sverige anslöt sig till det internationella frihandelssystemet. Den privata äganderätten stärktes.

För denna liberalisering av den svenska ekonomin har Sverige inte minst Johan August Gripenstedt att tacka. Han var finansminister mellan 1856 och 1866 och kom tidigt att anamma liberala idéer. Under ett besök i Frankrike blev han bekant med Alexis de Tocquevilles och Frédéric Bastiats tankegods – vilka kom att påverka honom mycket. Gripenstedt inrättade under sina år som finansminister, många gånger med hjälp av bankmannen och riksdagsledamoten A. O. Wallenberg, i stort sett de allmänna institutioner som krävs för en marknadsekonomi.

När statsminister Louis De Geers grundlagsproposition (med tvåkammarriksdagen som främsta beståndsdel) sedan stadfästes, år 1865, visade det sig att institutionerna som hade inrättats åren tidigare skulle komma att bli beständiga. Eftergifterna till både adeln och bönderna blev större än vad man förutsett – vilket orsakade svårigheter att fatta beslut i riksdagen. De förslag (nästan uteslutande i marknadsliberal inriktning) som hade fattats mellan 1809 och 1866 blev helt enkelt väldigt svåra att upphäva och förändra – och Sverige fick fortsätta åtnjuta dess efterverkningar. Allt det som hände i svensk ekonomi efter detta – från de två världskrigen till socialdemokratiens intåg i politiken till dagens internationaliserade och digitaliserade ekonomi – är för omfattande för att kunna förtälja i detta format. Det är dock inte för intet vi väljer att inleda vår rapport med att blicka tillbaka på just Sveriges industrialisering. Detta var den tid då Sverige byggdes starkt. Det var även en liberalismens tid då frihandel och äganderätt var vägledande principer – vilket inte ska förringas i frågan om den explosionsartade välståndsökning som Sverige genomgick. Sveriges industrialisering utgör däremot inte ett ensamt exempel i fråga om liberala principers betydelse för ekonomisk utveckling. Tvärtom finns det få, om ens några, exempel på länder i världshistorien som har lyckats skapa omfattande välstånd utan en fungerande kapitalism. Vi ser det i Storbritanniens och resten av västvärldens historia så väl som Kina och Indien och ett stort antal andra länder i dag. Frihet är en förutsättning för välstånd.

Utöver den rent empiriska vittnesbörden så finns närmare i tiden mer moraliskt inriktade tankar och idéer – som trots att de inte i lika stor utsträckning som idéerna ovan omsattes i faktiska reformer – även de bör vara vägledande framgent. Det idémässiga arv som vi har fått ärva från svenska högerpolitiker som Jarl Hjalmarson och Gösta Bohman – inte minst genom deras svenska lansering och popularisering av idén om ägardemokratien – är i detta sammanhang inte att förringa. Deras tankar om ett spritt ägande och ett samhälle där varje enskild individ är sin egen kapitalist genom att kunna investera sin egen lön i en fri ekonomi är i allra högsta grad en föregångare till vad som i dag kallas delningsekonomi eller den nya ekonomin. Denna kontrautopi till folkhemmet – en vision där människors frihetsrättigheter är en minst lika väsentlig del av demokratin som majoritetsbeslut – bör vara en inspiration.

Vi måste lära oss att dra slutsatser av det förgångnas erfarenheter. Vi har inte råd att lära om. Inte råd att upprepa gårdagens missgrepp. Liksom ekonomisk utveckling i det förflutna ställde människor och nationer inför vägval, kommer dagens kriser att ställa oss vid nya skiljevägar. Än en gång kommer vi – det är min bestämda övertygelse – att ha att välja valet mellan kollektivism och frihet. Mellan framsteg och stagnation.

– Gösta Bohman, 1980

Dessa tankar är inte nya, men appliceras i denna rapport i en ny kontext. De nya marknader, möjligheter och utmaningar som vi i dag ser växa fram är med all trolighet av sådan art som varken Gripenstedt eller Bohman hade kunnat drömma om. Nu är det vårt ansvar att inspireras av tidigare storheters tidlösa tankar – och genom att tillämpa dessa i vår egen samtid se till att de även fortsatt förblir relevanta.

Vad är den nya ekonomin?

Största delen av dagens debatt har fokuserat på hur delningsekonomin ska regleras, beskattas eller på annat sätt inordnas i det svenska statliga systemet. Ronald Reagans beskrivning av socialisters inställning till ekonomin: "If it moves tax it. If it keeps moving, regulate it. And if it stops moving, subsidize it" passar väl in på rådande inställning till delningsekonomi. Nästan samtliga politiska läger är eller säger sig vara för innovation och det här upprepade ordet "delningsekonomi". Men få är beredda att göra de reformer och avvägningar som krävs för den nya typen av högt informationsberoende ofta plattformsbaserade företag ska kunna frodas och utvecklas i Sverige. För att framhäva vad delningsekonomi de facto handlar om och skifta fokus från enskilda tjänster och områden väljer vi att kalla det den nya ekonomin.

Termen delningsekonomi ligger nära till hands och är pedagogisk för att beskriva en specifik typ av företag. Den nya ekonomin har i viss aspekt funnits längre, i princip från internets födelse och i samband med tjänster som Ebay och Craigslist eller varför inte Blocket. Det kan beskrivas som ett relativt nytt fenomen som tillåter oss att göra sådant som är otroligt gammalt; spontan ordning och utbyte av varor och tjänster. Den nya ekonomin underlättar frivilligt utbyte mellan parter och möjliggör sådant som den gamla ekonomin antingen i sin form eller på grund av regleringar inte kunde göra. Den nya tekniken har underlättat genom informationsutbyten som fört människor närmare varandra än vad som var möjligt förr. Kanske är det vi har sett ett exempel på Jan Stenbecks klassiska citat att "teknik slår politik".

Begreppet "delningsekonomin" är en väldigt pedagogisk förklarande titel på företag som agerar på en peer-to-peer-marknad. Det är både styrkan och nackdelen med begreppet. Styrkan är just att namnet förklarar bra hur tjänster såsom Uber och Airbnb opererar medan svagheten är att det avgränsar trenden till ett fåtal tjänster som i själva verket kommer framtvunga ett systemskifte större än dessa enskilda marknader.

Termen delningsekonomi är även delvis missvisande för att viljan att dela i grund och botten inte är den drivande faktorn. Snarare är det fundamentala egenintressen som driver den utveckling vi beskriver här – vinstintresset helt enkelt. Som Adam Smith sa om slaktaren, bryggaren och bagaren så är det inte från deras givmildhet som vi förväntar oss vår middag utan från deras egenintresse. På samma vis förhåller det sig med delningsekonomin; det är inte för givmildhet som en student bestämmer sig för att köra runt och skjutsa främlingar från krogen via Uber, utan för att tjäna pengar för sitt uppehälle.

I den liberala debatten kring delningsekonomi har fokus lagts på ett fåtal tjänster. Ofta med hashtaggen backa följt av namnet på företaget. Det är olyckligt att fokus läggs på ibland polariserande företag som får agera symbol för hela företeelsen.

Det mest talande exemplet är företaget Uber trots att det finns konkurrenter som Lyft och förhoppningsvis en uppsjö av ännu fler och bättre tjänster i framtiden. Dessa tjänster är lika mycket en del av delningsekonomin som de är av informationssamhället. De flesta av de här tjänsternas usp är nämligen inte pris och tillgänglighet utan information som i sin tur möjliggör bättre tillgänglighet och pris.

De som vill stoppa och vrida tillbaka klockan har makt att hindra och försvåra men det kommer till ett otroligt högt pris. Globalisering och digitalisering är trender lika starka och oåterkalleliga som den industriella revolutionen. Vill politiker förhindra den ekonomiska och teknologiska

utvecklingen för att skydda sin maktbas finns de politiska verktygen, och ibland det folkliga stödet, att göra det. Om det ska få någon märkbar effekt krävs det dock åtgärder vars negativa effekter skulle överväga särintressena de är tänkta att försvara.

När Craigslist lanserades innebar det en stor skada för tidningsbranschen som på den tiden fick en stor del av sina intäkter från de så kallade "classified annonserna" som kunde köpas för diverse utlysande av tjänster och sällskap. Efter att mobiltelefoner utvecklats har det som en gång skrevs på Craigslist flyttats till appar: Uber för taxi, Tinder för dejting och Buddler för diverse småtjänster exempelvis. Att folk tar detta på större allvar nu är måhända för att det är större och mer väletablerade intressen som utmanas såsom taximarknaden med Uber eller hotellbranschen med Airbnb.

Någonstans i samhället finns det en person med pengar som önskar en tjänst och någon annanstans finns det en person som är villig att tillhandahålla denna tjänst i utbyte mot pengar. Tidigare har man fått förhålla sig till närmaste butik men i takt med att internet krympt världen har fler dimensioner öppnats och urvalet för kunden därmed mångfördubblats. Det dessa delningstjänster gör är att eliminera transaktionskostnader med hjälp av mer lättillgänglig information. Med den nya ekonomin kommer dessa problem i stor del att försvinna. Jag kan genom min telefon hitta en skjuts och någonstans att bo.

Den nya ekonomin ger ytterligare dimensioner till marknadssamhället. Andra människor har inte enbart saker jag vill ha för pengar de har även kunskaper och färdigheter som jag vill ha och de vill profitera på. Det kan vara någon som är en extremt duktig kock som lägger ut sina tjänster via exempelvis AirDine. Den nya ekonomin är inte enbart begränsad till så kallade enkla jobb utan kan lika väl tillhandahålla en plattform för de med kunskaper inom IT, familjerätt eller redovisning. De minimerar transaktionskostnaden genom att koppla ihop människor som annars inte skulle bli ihopkopplade och detta gäller en hel uppsjö av marknader.

Paradoxen med den nya ekonomin är att den inte kan leva med regleringar som vanliga verksamheter får utstå. I vissa fall är det enkelt att argumentera emot regleringarna som till exempel gällande taxinäringen som kräver taxilegitimation för Uber-chaufförer. Syftet med legitimationen är att visa att det är en seriös företagare som betalar skatt, som hittar på orten och som man kan hålla ansvarig i händelse av rån, lurendrejeri eller våldtäkt. Tjänster såsom Uber underminerar inte detta utan är bättre i alla aspekter än taxilegitimationen. Genom tjänsten vet man redan sen innan vem som kör en, chauffören vet vart han ska köra och kunden ser att det är rätt väg och att han inte blir lurad.

Inte lika självklart är det när det kommer till hotell- och restaurangnäringen. En person som via AirDine bjuder in nära vänner och bekanta för att äta middag gör det kanske inledningsvis som en kul hobby i utbyte mot mindre ersättning. När kocken blir duktigare kan han utöka verksamheten och till och med få en någorlunda inkomst på detta. Frågan blir då när han måste leva upp till hälsomyndigheters krav på hygien, inspektioner han själv måste betala för och när blir han tvungen att ha alkoholtillstånd för att bjuda sina gäster på vin till maten?

Sådana krav är att likställa med att förbjuda tjänsten helt. Via appen kan man se andra gästers betyg och erfarenhet från restaurangen. Där skulle de kunna skriva att ägaren har äcklig, ohygienisk mat eller strular med alkoholservningen. Via betygsättningsystemet ser också app-tillhandahållaren om en specifik utövare missköter sig och det ligger då i appägarens intresse att

blockera oseriösa användare från att verka via plattformen. Det ligger med andra ord ett tydligt egenintresse att självreglera, allt genom en vacker spontan ordning. Uber och konkurrenten Lyft gallrar ut Uberchaufförer som inte upprätthåller ett högt betyg eller har för gamla bilar.

Det Uber, Lyft, Airbnb, AirDine med flera gör, är att sudda ut den tidigare skarpa gränsen mellan taxi och bil, eget hus och hotell eller privat kök och restaurang. Även om det kan kännas långtgående att ta bort hygienkrav och utskänkningstillstånd måste det ändå kännas mer olustigt för lagstiftare att totalt genomreglera människors privata hem för att de skulle kunna användas till uthyrning eller dylik. Och vad gör en statlig inspektör till en supermänniska som bättre kan avgöra kökets kvalitet jämfört med kunders betygssättning? Om bara offentliga tjänstemän klarar sådan verksamhet borde Guide Michelin för länge sedan förstatligats.

I stället kommer marknaden genom kreativ förstörelse bestämma vilka företag som ska överleva och vilka som ska gå under. Som Joseph Schumpeter sa "Economic progress, in capitalist society, means turmoil".

Inom några år kommer vi kanske förklara för nästa generation om hur man en gång i tiden behövde gå ut längs med gatan för att vifta in taxi. På samma sätt kommer vi eventuellt en dag förklara fenomenet hotell eller aspekten av att enbart ha ett enda jobb hela sitt liv. I den nya ekonomin kommer tjänster som tagits för eviga sanningar vara fundamentalt förändrade. Tjänsterna utmanar och omöjliggör inte enbart statliga regleringar utan ersätter dem också. I många områden där det tidigare kan ha uppfattats som nödvändigt med en reglering för säkerhet eller hygien finns nu tillräckligt med information för att göra gamla regleringar obsoleta och dyra som bäst eller förödande som värst.

Konkurrens fungerar och det fungerar ännu bättre med lättillgänglig information. Precis som gula taxibilar i New York var standardmarkering för bra taxi-tjänst är fem stjärnor samma funktion. Precis som McDonalds och Hilton gav en stämpel för konsekvent kvalitet oavsett var i världen du var så fungerar betygssystemet på Yelp, Airbnb och AirDine.

Den nya ekonomins konsekvenser

Att den nya ekonomin och dess olika plattformar förändrar världen är något vi alla märker av. Delningsekonomin har sänkt trösklar till områden som tidigare var fyllda med hinder. Det finns framförallt fyra ganska breda områden där villkoren har förändrats och blivit bättre: användningen av tidigare ägda varor, handeln med tjänster, utnyttjandet av långsiktig och fast, eller relativt fast, egendom och bättre utnyttjande av verktyg och produktionsmöjligheter. Den nya ekonomin är dock givetvis ingenting helt nytt som plötsligt spirade upp runt finanskrisen – utan måste sättas in i den historiska kontext som redogjorts för ovan. Det är emellertid först nu som konceptet växer fram stort och synligt. En av de tidigaste digitala plattformarna för delningsekonomi hittar vi redan 1995.

En av de viktigaste anledningarna till att delningsekonomin får legitimitet och växer är att den har förändrat sättet vi interagerar och samarbetar. I en ekonomi där alla är beroende av varandra på personlig nivå, kommer samförstånd och tillit att öka. Bastiat sa att där inte varor korsar gränser så kommer soldater göra det – och det gäller för alla marknader. Även om det inte bokstavligen måste vara soldater som springer ur avsaknaden av handel utan kan vara misstro, rädsla och i längden hat. När människor behöver handla med varandra för att öka sitt eget välstånd ökar incitamenten för att vårda sina kontakter, samt att utveckla dessa. Ur detta föds mycket mänsklig godhet.

Att kapitalism till mångt och mycket är byggt på tillit och trovärdighet har alltid varit en självklarhet, men tidigare har det främst gällt företagets anseende, och inte kundernas. Marknadens decentralisering och uppmjukandet av gamla företagsstrukturer var till mångt och mycket åtföljt av en mekanism för att förändra detta, en mekanism som även skapar incitament för kunderna att vara trevliga.

I och med intåget av 2000-talets delningsplattformar, blev recensionssystem den mekanismen. För de flesta består detta mest i recensioner av hotell eller restauranger, men allt eftersom sprider det in sig på fler marknader. En av anledningarna till att företag som Uber och AirBnB har lyckats är för att de, genom recensionssystem, skapat incitament för alla parter att helt enkelt behandla varandra väl, respektfullt och ärligt. Det skapar den trovärdighet som bär hela den fria ekonomin.

Att människan generellt skulle vara en otrevlig varelse som inte klarar av att bete sig så länge hon inte förlorar på det stämmer självklart inte, men när en ytterligare vinst hägrar om man gör även en ytterst tillfällig affärskontakt nöjd så kommer människor att agera annorlunda. En aspekt av delningsekonomis sociala effekter som sällan tas upp är att samtidigt som det blir mindre byråkrati och färre steg som behöver tas för att genomföra affärer, så sänks även trösklarna på marknaden och fler välkomnas in. Tar vi taxibranschen som ett exempel, där flera olika företag konkurrerar på en gammalmodig och överreglerad marknad, har flera människor släppts in på både förarsidan och kundsidan med hjälp av disruptiva metoder. Att taxilegitimationen helt har spelat ut sin roll är nog uppenbart för de flesta, och är den enskilt största anledningen till att taxi varit överprisat. När fler får möjligheten att med sin privata bil skjutsa främlingar för betalning kommer marknaden förändras.

De nya taxibolagen hotar en gammal struktur, och de protektionistiska facken måste nu göra allt för att stoppa utvecklingen och argumentationslinjen är att avregleringen hotar säkerheten hos kunderna. I realiteten är det branschens privilegier det enda som hotas.

Motståndare till när marknader har utvecklats har nästan uteslutande varit den grupp som gynnas av den tidigare strukturen. Protektionismen har inte förändrats, och det finns fortfarande människor som vill skydda ljusstöpare från solen. När det gäller den nya ekonomin finns det dock en mycket starkare kraft än fack och politiker – den enskilda individen. När politiken släpar efter öppnas ett utrymme för människan att leva och frodas utan att ha politikens långa och destruktiva fingrar i ryggen.

Världen behöver inte fler institutionellt privilegierade grupper, utan mer frihet och rättvis konkurrens. På en delningsplattform spelar inte din bakgrund eller status i samhället någon som helst roll, utan det är antalet stjärnor bakom ditt namn som avgör hur du behandlas. Är jämlikhet ens största politiska mål, borde inte det finnas något bättre verktyg än en modern och decentraliserad marknad. Pengar är som kärlek blinda för både kön och etnicitet. Den nya ekonomin är en kapitalism för folket.

Förutsättningar utifrån nya villkor

Karl Marx skrev om att proletariatet ska äga produktionsmedlen men nu när vi kanske är där på riktigt är det annat ljud i socialismens skälla och skräväsandet tycks ha fått ett nostalgiskt skimmer över sig. I ett samhälle där varje människa kan bli sin egen arbetsgivare genom att ta betalt för skjuts eller genom att hyra ut ett rum i sin lägenhet styr man själv över innehållet. Om man vill göra sin egen arbetskraft till ett heltidsarbete eller en deltidssysselsättning är också helt upp till sig själv, till skillnad från den gamla ekonomins statiska system. Den som själv äger både sin arbetskraft och sitt arbetsmedel är i en mening bara beroende av sig själv vilket skapar en flexibilitet och frihet men gör oss i en vidare mening också beroende av att andra att konsumerar den egna tjänsten. Det senare skapar ett starkt civilsamhälle som bygger broar mellan människor, utan tvång. Kanske är det Jarl Hjalmarsons ägardemokrati som vi nu är på väg mot.

Vi kan förvänta oss ett paradigmskifte i samhället om den så kallade delningsekonomin tillåts blomstra, vilket den bör. Ekonomin kommer att bli många gånger mer mångfasetterad och detaljerad. Morgondagens ekonomiska system utgörs av fundamentala skillnader mot gårdagens statiska dito, detta eftersom att den centralisering som traditionellt sätt styr distribution av varor och tjänster kommer att få det ännu svårare att samla mängden information som efterfrågas. Delningsekonomin kan jämföras med hur Milton Friedman beskrev kapitalismens komplexitet och kapacitet genom exemplet om hur många individuella producenter det krävs för att tillsammans tillverka en "simpel" blyertspenna. För att tillverka en blyertspenna behövs trä till skafvet, och för att få tag i trä behövs en såg, och för en såg behövs stål och då behövs ett stålverk etc. När man köper en penna i butiken handlar man alltså med tusentals människor världen över som varit med och tillverkat pennan. Detta sker därför att alla tycker att de drar fördel av processen och inte för att det har uppstått utifrån centraliserad planering.

Också delningsekonomin skapar som sagt ett behov av andra människor genom intresse för utbyten. Enligt samma modell som hur vi tillverkar blyertspennor borde det vara eftersträvaransvärt att dra nytta av varandras komparativa fördelar även då det gäller uthyrning av en varor eller försäljning av tjänster. Den som har en bra gräsklippare kan hyra ut denna till sin granne medan hon själv för sina intjänade pengar hyr grannens sommarstuga över helgen. På detta sätt uppstår samarbete i samhället genom frivilliga avtal.

Informationsmakt är dessutom en central och grundläggande del av hur delningsekonomin fungerar. Genom lättillgängliga betygssystem och recensioner kan konsumenter göra trygga val av till exempel nattfärdens taxichaufför. Utifrån detta system självregleras marknaden och de som tillhandahåller tjänster konkurreras ut genom att tvingas förbättra sina villkor och erbjudanden för att göra sig attraktiva för konsumenten som annars väljer ett bättre alternativ. Sådan är den nya kapitalismen. Delningsekonomin föränderliga natur gör även stordriftsfördelar allt mindre relevanta eftersom att hela systemet bygger på att var och en efter eget önskemål och förmåga ställer en vara eller tjänst till förfogande. Detta blir till förmån för individualitet och stor variation. Den nya ekonomin kommer att präglas av en decentralisering vilken gör marknaden mer subjektiv än vad konsumenten tidigare erbjudits.

Att tala om gemensam konsumtion kan för en liberalt sinnad person ge oangenäma konnotationer till kollektivism men förändringsprocessen som den nya ekonomin innebär handlar alltså återigen snarare om det som Schumpeter kallade kreativ förstörelse. Den traditionella ekonomins system med tydlig uppdelning mellan kunder och företag kommer att

brytas ned till förmån för en delningsekonomi. Detta paradigmskifte syftar alltså till en långsiktig och fundamental förändring i samhället och därför finns det anledning att tala om Den nya ekonomin. Handel uppstår alltså istället i ett sekundärt skede mellan den ursprungliga konsumenten som nu är producent, och i sin tur dennes konsumenter.

Hoten mot den nya ekonomin

Hoten mot den nya ekonomins utveckling är många. De flesta är statligt sanktionerade strukturer som hämmar den spontana utvecklingen. En bransch som avreglerades relativt sent under reformerna i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet är taxibranschen. Denna bransch fungerade innan dess närmast som ett skråväsende där kommunen beslutade hur många taxibilar som skulle få rulla på gatorna. Som remissorgan för att ta reda på det ultimata antalet fungerade taxibranschen själv. De redan etablerade taxibolagen tyckte naturligtvis inte att det brukade behövas fler bilar och konkurrenter.

Denna anda lever kvar inom näringen och när nya spännande alternativ med nya idéer dyker upp motarbetas de. Detta är ett återkommande problem som hämmar den nya ekonomins utveckling. Risker är inte bara att den enskilda företagaren ger upp utan att hela den ekonomiska kulturen präglas av rädsla för utveckling och framsteg.

På samma sätt är fackföreningarna ständigt avvisande mot den nya ekonomin. När gränsen mellan anställd och arbetsgivare suddas ut i takt med att allt fler blir egenföretagare blir fackets maktställning hotad. Varje anställd som övergår till att arbeta åt sig själv inser att konflikten mellan arbetstagar och arbetsgivare är en facklig ideologisk illusion. När arbetaren och kapitalisten är samma person faller marxistens världsbild samman.

Staten är ett direkt hot mot den nya ekonomin. Den krångliga lagstiftningen och allt mer kostsamma byråkratin i stat och kommuner och landsting blir allt mer omfattande. Den offentliga sektorn blir för varje år en allt mer ofantlig sektor – något som i förlängningen leder till högre kostnader och skatter för den närande sektorn.

Restaurangbranschen hämmas av lagar om kassaregister och hygien. Och vill en krögare sälja alkohol till sina gäster får man räkna med oanmälda hotfulla inspektioner som kan leda till processer som både tär på den enskilde företagarens psyke och ekonomi. Om en kommunal inspektör hittar en brist kan det vara slutet för en verksamhet där det enda offret varit politikernas moraliserande psyke.

Var går egentligen gränsen mellan en middag med kuvertavgift och organiserad krogverksamhet? Om någon bjuder in sina vänner och delar kostnaden med vinst varför är det inte en restaurang? Gränsen är naturligtvis hårfin. Är det vinsten som plötsligt skapar krav på hygien och ett noggrant kassaregister? Om det är så farligt varför inte ställa samma krav i vartenda kök?

Att inskränka den enskildes kokkonst och privata bjudningar är dock omöjligt politiskt. Trots detta är det i dag enormt detaljerad lagstiftning om hur en krögare på sin egen krog ska sköta servering och service. Om krögare och gäst är nöjda, vem är staten att lägga sig i verksamheten.

Detta exempel illustrerar hur en förlegad syn på det offentliga roll i näringslivet hindrar den nya ekonomins utveckling. Det spontana hindras genom lagar om utskänkning och kreativiteten och utvecklingen hindras av lagstiftning som i detalj reglerar hur produktionen ska ske.

Ytterligare hot är de rent finansiella. En förutsättning för nya innovationer är tillgång till kapital och en möjlighet till skäligen vinst som gör risken värd att tas. Dagens skattelagstiftning är inte bara komplicerad och svåröverskådlig utan skatten är även för hög. Statens andel av ekonomin

inskränker direkt på hur stor den fria ekonomin är och därmed möjligheterna för nya innovationer att få utrymme.

Effekterna som uppstår när skatten på vinst är hög är också att riskbenägenheten minskar. I samma takt som möjligheterna till vinst minskar försvinner motivationen att ta risk för en finansiär. Risktagande är den avgörande grunden för utveckling i en fri ekonomi. Staten stryper därmed ekonomins utveckling och framsteg genom ett högt skattetryck.

En utmaning för både den enskilde och samhället är en stel arbetsmarknad med dålig rörlighet och regler som skapat ett insider/outsider-system. Fackförbund tvingar upp ingångslönerna tillsammans med höga skatter på arbete vilket stänger ute de som redan står utanför. I kombination med en stor migration blir förutsättningarna för en fungerande integration minimala.

Migrationen är ett hot mot hela den svenska modellen och välfärdsstaten. Samtidigt är migration och tillgång till billig arbetskraft och ny kompetens och efterfrågan en möjlighet för den nya ekonomin. I stället för att med en fungerande arbetsmarknad och integration kunna använda migrationen till en kloss i bygget av den nya ekonomin blir migrationen en kostsam börda för den svenska välfärdsstaten.

Genom liberala frihetsreformer kan välfärdsstatshotet minska och den nya ekonomin växa. Kan dessa hot elimineras skulle nya dörrar öppnas för varje enskild individ. Värdet för den enskilde att ha möjligheter att utvecklas och stå på egna ben i en modern värld kan inte föringas. Möjligheten för samhället att ekonomiskt blomstra utan dessa hot över sig är emellertid minst lika påtaglig i detta fall.

Vägen framåt

Nya idéer har skapat en ny ekonomi som gynnar den enskilda människan så väl som samhället i stort. Den nya ekonomin har decentraliserat, konkurrensutsatt och liberaliserat. Den har suddat ut gränsen mellan arbetsgivare och arbetstagare och öppnat upp nya möjligheter för människor att själva ta ansvar för sin vardag och sin ekonomi.

Det största hotet mot denna nya verklighet är politiken. Politikens ryggradsreflex verkar inte sällan vara att reglera och förbjuda. Protektionism och bakåtsträvande ligger alltid farligt nära till hands. Utvecklingen i Europa – i Tyskland, Italien, Spanien, Belgien och Frankrike, för att nämna några exempel – talar för detta. Även svenska exempel – gällande bland annat Airbnb och Uberpop – går att finna.

Mot bakgrund av denna pågående konflikt är det särskilt angeläget att vi in i dessa den nya ekonomins utmaningar låter oss inspireras av det tankegods som lämnats åt oss av – från Frédéric Bastiat till Johan August Gripenstedt till Gösta Bohman. Den nya ekonomin får givetvis effekter på allt från skattepolitik till arbetsrätt till välfärd. Det är naturligt att en sådan förändring gör människor ängsliga. Det betyder däremot inte att det är önsvärt eller att politiken ska agera utefter detta.

Att specialdesigna modeller för de företag som har växt fram inom det vi kallar den nya ekonomin är givetvis inte heller önsvärt. Ojust, statligt sanktionerad konkurrens och lipsillskapitalister är inte vad den nya ekonomin behöver. Det vi önskar är i stället att den utveckling vi står inför i dag kan mötas med samma framåt- och frihetsanda som historiska exempel vi liberaler har att blicka tillbaka på. Lagar och regleringar är ett hot mot den nya ekonomin – men den nya ekonomin är också ett hot mot lagar och regleringar. Inom taxibranschen har det stora problemet i Europa så väl som i Sverige varit taxilegitimationen. I en ekonomi där information om färdväg, förarens identitet, konsumentbetyg och priser finns tillgängligt endast ett knapptryck bort för alla konsumenterna är en statlig legitimation helt överflödigt. **Vi föreslår därför att taxitrafiklagen helt och omedelbart avskaffas.**

Även inom restaurangbranschen – ett annat område där den nya ekonomins möjligheter så väl som hinder gör sig särskilt gällande – finns skadliga regleringar. Om plattformstjänster där mat lagas i människors egna hem ska leva upp till samma krav som industriella kök kommer företeelsen dö ut – samtidigt som det innebär en orättvis konkurrens om en viss typ av servering slipper dyra och krångliga regleringar. Ratings, stjärnor och kommentarer kommer i viss mån ersätta säkerheten som upplevs genom certifiering och kontroller. Många plattformar har redan idag interna kontrollfunktioner. Det är inte otänkbart att en ny typ av organisationer, som genomför dessa kontroller i privat regi, uppstår. **Vi föreslår därför att regleringar för restaurangnäringen, såsom utskänkningstillstånd och hygienkrav, avskaffas.**

Kassaregisterlagen är ett annat hinder, som innebär onödigt krångel och dyra kostnader för företagare. Lagen kräver inköp av dyra certifierade system vilket hindrar spontan och småskalig handel. Skatteverket har dessutom rätten att göra oanmälda kontroller och kräva att få läsa igenom hela kassaregistret. I takt med att individer i den nya ekonomin blir egenföretagare liknar detta mer och mer ett system där statliga byråkrater kan kräva insyn i människors handel.

Kassaregisterlagen går inte att kombinera med den nya ekonomin. **Vi föreslår därför att kassaregisterlagen avskaffas.**

Att starta och driva företag är fortfarande alldeles för krångligt – och vi bör sänka trösklarna till att så göra. En bra början är att helt avskaffa tillstånden för enskilda firmor och låta varje individ få en F-skattsedel automatiskt. Även fast insatser har gjorts under de senaste åren för att underlätta uppstarten av enskilda företag, är det inte i närheten av så enkelt som det borde vara. Att en person skall behöva gå igenom en lång och krånglig process för att kunna bedriva näringsverksamhet är orimligt och har skadliga effekter. **Vi föreslår därför att alla personer i Sverige får en F-skattsedel vid födseln.**

Personaloptioner är en rätt att i framtiden, till ett i förväg bestämt pris eller med förmånliga villkor, få köpa aktier i företag. När SVCA (Swedish Private equity and venture capital) frågade 200 tillväxtbolag menade dessa att det var främst kompetens och inte kapital som höll dem tillbaka. Att kunna erbjuda skatteeffektiva personaloptioner skulle göra det lättare att locka kompetens till Sverige, då kapitalsvaga tillväxtföretag kan locka med framtida inkomster. I USA ses personaloptioner som inkomst av kapital och beskattas således med 15-20%, medan vi i Sverige ser det om inkomst och förvärsarbete vilket gör att beskattningsnivån läggs på 67%. **Vi föreslår därför sänkt skatt på personaloptioner.**

Alla skatter hämmar egentligen den nya ekonomin. Bristen på fritt kapital, höga skatter på vinst och arbete hämmar utvecklingen särskilt. Att sänka skatter som bolagsskatt, skatt på kapitalvinster och avskaffa vämskatten är reformer som direkt skulle ge den nya ekonomin en vitamininjektion. **Vi föreslår därför att skatten – all skatt, alltid – sänks.**

Den nya ekonomin och migrationen är mer sammanlänkade än vad som oftast görs gällande i debatten. Samtidigt som vi står inför stora integrationsutmaningar erbjuder den nya ekonomin oss lösningar. Om migrationen till Sverige ska vara en tillgång snarare än en börda för skattebetalare behöver detta tas tillvara. I den nya ekonomin är det möjligt för alla individer att ta eget ansvar över sitt liv och sin försörjning. Drivkraften att söka sig till Sverige bör därför inte vara viljan att bli omhändertagen av den svenska välfärdsstaten – utan den att själv bygga sig en egen fri framtid. **Vi föreslår därför fri migration i kombination med avskaffat etableringsstöd och utökade möjligheter för arbetstillstånd.**